

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național, editată de FUNDAȚIA "ROMÂNIA DE MĂINE"

OPINIA PUBLICĂ, DEMOCRAȚIA ȘI STATUL DE DREPT IV. O CONTROVERSĂ NU NUMAI FILOZOFICĂ

Prof. dr. AURELIAN BONDREA

"Ideea" că masele nu ar gândi a fost exprimată de Hegel și ea este prezentă cu nuanțe diferite, dar pe același fond și la unii sociologi contemporani. De aceea și trebuie precizat că disputele în jurul conceptului de opinie publică nu au fost și nu sunt pur filozofice.

La Hegel, în *Principiile filozofiei dreptului*, găsim pentru prima dată o interpretare mai largă a categoriei de opinie publică. Meritul incontestabil al lui Hegel este de a trata această problemă în mod dialectic.

"Libertatea subiectivă formală, după care indivizii singurari ca atare urmează să aibă și să își exprime propria lor judecată, părere și soluție asupra afacerilor generale, se manifestă în fenomenul colectiv pe care-l numim opinie publică. Într-unul universal în și pentru sine, este ceea ce este substanțial și ade-

vărat, este legat cu contrariul său, ceea ce constituie specificul pentru sine și particularul opiniei mulțimii; existența aceasta este așadar contradicția în fapt a ei însăși - cunoașterea ca fenomen; esențialitatea tot atât de nemijlocit ca și neesențialitatea. Opinia publică este modul neorganic în care se face cunoscut ceea ce vrea și socotește un popor. Fără îndoială ceea ce se impune realmente în stat trebuie să se manifeste în mod organic, și aceasta este cazul înăuntrul constituției. Totuși, în toate timpurile opinia publică a fost o mare putere, și ea este aceasta mai ales în timpul nostru, în care principiul libertății subiective are atâta importanță și semnificație. Astăzi, ceea ce urmează să fie valabil nu se mai impune prin constrângere și doar în mică măsură prin deprindere și moravuri, - cu atât mai mult

însă, prin înțelegere și temeuri raționale¹⁾.

Această interpretare acreditează teza că opinia publică exprimă ceea ce vrea și ceea ce gândește poporul, că ea reprezintă o mare forță, proclamă principiul libertății subiective de care ar fi legată și libertatea de exprimare a opiniilor. În același timp, în considerarea opiniei publice, ca și a celorlalte probleme ale vieții sociale, Hegel renunță la o analiză logică a lor, a poporului, afirmând că "poporul, în măsura în care prin acest cuvânt se desemnează o fracțiune particulară a membrilor unui stat, exprimă partea care nu știe ce vrea. A ști ce vrei, și încă mai mult, ce vrei voința ființând-în și - pentru sine, rațiunea este fructul unei adânci cunoștințe și înțelegeri, ceea ce tocmai nu este apanajul poporului"²⁾.

(Continuare în pag. 6)

REFLECȚII ASUPRA TRANZIȚIEI PRIVATIZARE PRIN DEVALORIZARE

La prima vedere, între sistemul universitar și industrie nu ar fi o legătură directă. Și totuși...

O întâmplare mai de demult poate fi asociată unui fenomen actual.

Pe la începutul anilor '50, la o facultate din București, un profesor din epocă, specializat mai mult în minicommentarii lingvistice, preda, în stilul său - (doar "stilul e omul") - un curs de materialism dialectic și istoric. După prelegerile unui semestru, într-o analiză de catedră - mai mult "catedrală" decât analitică - s-a ajuns la concluzia că aproape tot ce spunea oratorul era curată metafizică: departe de dialectica materialistă și, deci, contrar liniei venite... de la Răsărit. De altfel, aprecierea speriașe multă lume iar decizia științifică era, în raport cu altele, surprinzător de blândă: se șterge totul, studenții își rup notițele, uită ce au învățat și nu se dă examen la materia "idealistică". În privința profesorului amintit (care, oricum, nu ajunsese la acest grad didactic și nici n-avea să-l obțină), pedepsa era una de recuperare: să reia predarea cursului dar neabătut pe linia "marxist-leninistă". Studenții-cobai

ai insolitului experiment pedagogico-ideologic rezumaseră totul la modul glumeț, anedotic: "Vinerea avem curs de dezvățare!"...

La alte proporții și cu alte consecințe, episodul seamănă cu un anumit curs al reformelor economiei fostelor țări socialiste, care, în procesul tranziției și conectării la economia de piață, par a fi obligate să șteargă trecutul și, nu în puține domenii, s-o ia de la capăt. Aproape în toate aceste țări și-a făcut loc sau a fost încurajată confuzia asimilării trecutului politic și celui economic, politica fiind echivalată cu un fel de autor responsabil al bazei economice, iar baza economică drept rezultat direct al politicii.

Într-un asemenea context, izvorât din necunoaștere sau cultivat cu bună știință și rea intenție, amestecul politicii și economiei în același "sac al trecutului comunist" a fost, la rândul său, echivalat - și nu doar propagandistic - cu "moștenirea compromițătoare" ce trebuie nu numai refuzată, ci și distrusă, pentru a face loc noului, economiei de piață, ca alternativă viabilă la economia centralizată, planificată. Așa se face că lupta

politică împotriva vechiului a îmbrăcat un caracter antieconomic, păgubos și păgubitor din moment ce a dus la încetinirea producției, la stagnare, la oprirea producției, - chiar și în sfera bunurilor imediat necesare - adică ncind criza. Erau, se înțelege, și alte cauze: destrămarea vechii piețe CAER; expectativa speculativă și chiar retragerea unor firme occidentale care câștigaseră destul de bine de pe urma cooperării cu Estul, cu fostele economii birocratice, conduse administrativ.

■ Ion MITRAN

(Continuare în pag. 6)

PLEDOARIE PENTRU EDUCAȚIA DIN PRIMA COPIILĂRIE

Acad. ȘTEFAN MILCU

Educația din prima copilărie, dar nu numai acest obiectiv fundamental, arată că se pot alătura, așa cum s-a susținut într-un articol din "Opinia Națională"¹⁾, cultura, învățământul și știința. Se poate argumenta pentru importanța și rolul educației în geneza fondului apercipitiv, pentru tot ce urmează în ontogeneza culturală a omului, din multe puncte de vedere, dar în cele ce urmează voi arăta intervenția educației în primii ani ai copilăriei pentru constituirea fondului biologic obligator în formarea personalității omului. Datorăm lui Lorenz²⁾, unul din fondatorii etologiei moderne, demonstrarea fenomenelor cuprinse sub termenul greu traducibil de "inprinting" (stereotip), implementat în structura neuropsihică a omului și animalelor în etape ale existenței, desfășurate în perioada perinatală. Prin acest imprinting se structurează comportamentul viitor, recunoașterea genitorilor, în special a mamei și a mediului la care se va adapta în viitoarea existență. La om, această perioadă se situează în prima etapă a copilăriei în care noul-născut recunoaște și se atașează mamei și familiei ce-l învață să meargă pe verticală, să vorbească și să recunoască mediul în care viețuiește. Este un complex stereotipic caracteristic și speciei umane, care se va perfecționa în perioadele următoare ale copilăriei și școlarizării. Poate fi deci recunoscută ca prima etapă fundamentală a educației.

Tragica experiență a copiilor ziși sălbatici, crescuți de lupoaică, a demonstrat că aceștia au dobândit un imprinting animal, urlând ca lupii și incapabili să dobândească limbajul uman.

Recunoaștem în formarea acestui stereotip uman rolul educativ decisiv al mamei și al familiei în general care conferă treptat copilului conștiința identității personale, a sexului și deprinderea complexului de comportare social-umană.

Din această sumară expunere rezultă rolul hotărâtor al educației primilor ani ai copilăriei în viitoarea personalitate a omului ce se va perfecționa ulterior prin asimilarea culturii școlare în trepte succesive și a altor stereotipuri educative din mediul de viață. Din acest complex rezultă că noul născut ca un individ biologic devine o persoană umană. Formarea acestui stereotip generează marea responsabilitate ce revine familiei și în societatea tehnico-științifică, ca și creșelor sau grădinițelor, pentru realizarea lui corectă. Se aduce astfel în discuție necesitatea prelungirii concediului de maternitate la 2 ani și a perfectării personalului de asistență din creșe și grădinițe.

Dramatică situație a copiilor străzii din epoca noastră și patologia comportamentului social-uman a unor tineri delincvenți trebuie căutate și în patologia stereotipului educativ caracteristic imprinting-ului uman.

1) Acad. Radu Voinea: Cultura, învățământul, știința (revista "Opinia Națională" nr. 36-37/1993).

2) Lorenz Konrad (Premiul Nobel în 1963): Essais sur le comportement humain et animal, 1951.

Întreaga țară a sărbătorit ACTUL ISTORIC DE LA 24 IANUARIE 1859

Luni, 24 Ianuarie 1994: HORA UNIRII la Focșani cu participarea președintelui României, Ion Iliescu, a multor demnitari și a unui foarte mare număr de cetățeni.

Acad. ANGHEL N. RUGINĂ:

Teoria și practica economică în epoca de tranziție și după

În acest număr, pagina 3:

- Știința: principii fundamentale de organizare social-economică
- E nevoie de stabilitate politică: un sistem electoral nou
- Funcțiile statului de drept într-un regim de echilibru stabil
- Elementele de bază ale economiei naționale

COLEGIILE

REVISTEI "OPINIA NAȚIONALĂ"

Colegiul pentru reformă și relansarea economiei naționale:

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof. dr. Constantin Ionete
- Prof. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof. dr. doc. Alexandru Zanfir
- Prof. dr. Mircea Druc
- Prof. dr. Alexandru Albu
- Prof. dr. Mihai Părăluță
- Prof. dr. Gheorghe Zaman
- Prof. dr. Petre Mălcomeț
- Prof. dr. Gheorghe Răboacă

Colegiul pentru problemele științei și învățământului:

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Prof. dr. Liviu Maior
- Prof. dr. Grigore Brâncuș
- Prof. dr. Emil Tocaci
- Prof. dr. doc. Grigore Posea
- Prof. dr. Gheorghe Secară
- Prof. dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac
- Prof. dr. Ion Popescu-Argeșel

Colegiul pentru problemele culturii și artei:

- Acad. Eugen Simion
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everaç
- Dinu Săraru
- Prof. dr. Ion Dodu Bălan
- Prof. dr. Victor Giuleanu
- Prof. dr. doc. Alexandru Tănase

Colegiul pentru ideea națională și socială în România:

- Prof. dr. Aurelian Bondrea
- Prof. dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof. dr. Ioan Scurtu
- Adrian Păunescu
- Prof. dr. Ion Rebedeu
- Prof. dr. Ion Popescu

- Prof. dr. Gheorghe Cazan
- Prof. dr. Ion Tudoseșcu
- Prof. dr. Tiberiu Nicola
- Prof. dr. Virgil Constantinescu

Colegiul pentru doctrine politice și probleme ale relațiilor internaționale:

- Valentin Lipatti
- Prof. dr. Florea Duduță
- Prof. dr. Mircea Nicolaescu
- Prof. dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof. dr. Ion Zară
- Prof. dr. Constantin Mecu
- Prof. dr. Marin Nedelea
- Prof. dr. Constantin Vlad

Colegiul pentru problemele sănătății și protecției sociale:

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
- G-ral dr. Gheorghe Niculescu - membru de onoare al Academiei Române

Colegiul pentru problemele justiției, statului de drept și democrației:

- Acad. Valentin Georgescu
- Acad. Ion Filipescu
- Prof. dr. Vasile Gionea
- Prof. dr. Antonie Iorgovan
- Prof. dr. Adam Popescu
- Prof. dr. Nicolae Popa
- Prof. dr. Ion Neagu
- Prof. dr. Andrei Popescu
- Prof. dr. Ionel Cloșcă
- Prof. dr. Mihai Merfea
- Prof. dr. Mircea Stroia

Director:
Prof. dr. AURELIAN BONDREA

"DAR LĂSAȚI-NE VOI GRAIUL NEAMULUL"

(Continuare din numărul trecut)

Avem o limbă unitară și bogată, dar suntem datori să veghem mereu la a o cultiva cu grijă și înțelepciune, ferind-o de orice stricăciune, de orice tentativă de anihilare a specificului și a identității ei. Să nu uităm că presa care a contribuit odinioară atât de substanțial la cimentarea unității ei, la îmbogățirea și desăvârșirea ei, o poate și fărâmița și desfigura. Semnele sunt evidente!

Firește, limba este creația poporului și nu a filologilor. Este un organism viu, care se dezvoltă după legile sale proprii. Dar oamenii de știință, gramaticienii, scriitorii, care au avut și au un rol însemnat în păstrarea și îmbogățirea ei, fac și ei parte din poporul care vorbește limba națională și au și ei un cuvânt

de spus - și nu oarecare! - în cultivarea limbii române. Nu e vorba de intervenții arbitrare, de felul celor practicate de unii latiniști la începutul secolului al XIX-lea, de unele hotărâri pegeriste care ținteau să scoată din vocabularul românesc cuvântul "domn", ci de atitudini raționale, care se bazează pe cunoașterea temeinică a legilor intime ale limbii naționale, capabile să întărească puternic unitatea ei organică. Se știe, desigur, că limba națională unică și limba literară se îmbogățesc, își sporesc mijloacele expresive, făcând apel la arhaisme, la regionalisme, la neologisme, mai ales, la creații proprii, la împrumuturi necesare de sintagme din alte limbi, adaptate creator și inteligent la specificul și spiritul limbii române actuale. Ca atare, astfel de izvoare se cer descoperite, desfundate și folosite în continuare, dar cu mare grijă pentru respectarea specificității limbii noastre. Limba este oglinda existenței specifice, a psihologiei unui popor. Ea îl definește în esența lui. Bloomfield și Benveniste susțin că au descoperit, de pildă, în categoriile gramaticale eline trăsături distincte ale entopsihologiei vorbitorilor acestei limbi. Același lucru credem că s-ar putea spune despre vocabularul și sintaxa oricărei alte limbi, ca și despre aspectele ei fonetice. De aceea, împrumuturile din alte limbi se cer făcute rațional, cu exigență și parcimonie. Nu împrumuturi mecanice sau servile! Constatăm, de pildă, că unii vorbitori mai pedanți ai limbii române folosesc precum **Chiritele** altădată, excesiv cuvinte și expresii franțuzești sau, mai recent, englezești, deși le stau la îndemână corespondențele lor românești bogate și expresive. Cu aceeași superficialitate și ușurință împrumutăm adesea termeni tehnici, științifici, din alte limbi, fără a face vreun efort pentru găsirea unor corespondențe în limba română sau pentru crearea unor termeni noi în interiorul limbii noastre. Aici, cineva mai pripit îmi va riposta cu universalitatea unor limbaje

MULTE DULCE ȘI FRUMOASĂ... (XI)

O problemă de terminologie: MARKETING SAU COMERȚ?

Acad. ION COTEANU

Unul dintre cuvintele nou pătrunse în vorbirea, scrisul și, după cum se pare, în însuși felul nostru de a judeca ce se petrece în lume, e **marketing**. E așa de nou că nu ne încumetăm încă să-l scriem **marketing**, ci îi păstrăm deocamdată haina lui englezească.

Ce înseamnă? Orice fel de comerț, de la schimbul dintr-un obor țărănesc la cel mijlocit de diverse întreprinderi comerciale, industriale, bancare, mari sau mici, naționale ori internaționale.

Cuvântul este derivat în englezește de la verbul (to) **market**, care are înțelesul de "a vinde și a cumpăra", cum ar veni pe românește "a face negoț". Verbul englezesc a fost fabricat de la substantivul cu aceeași înfățișare, împrumutat prin intermediul limbii franceze din latină. "Pieței" în latinește i se zicea **mercatus**, devenit în franceză **market**. De aceea, **marketing** are, în prima silabă, un **a**, nu un **e** ca în latină. În paranteză fie spus, și **comerț** s-a născut în latinește din **com+mercium**, unde **mercium** (acuzativ de la **merx-mercis**) însemna "marfă". **Commercium** presupune, deci, ideea "a avea de-a face cu marfă", exact ca **marketing**

-ul și ca mai vechiul termen românesc, acela de **comerț** sau acela și mai vechi de **negoț**.

Odinioară, în școlile și liceele comerciale de la noi, în academiile de comerț, se învăța și ceea ce astăzi numim **marketing**, firește la stadiul de atunci al științei și nu sub acest nume. După o îndelungată perioadă de economie sever dirijată, trecem acum la una "de piață", la un sistem în care organizarea și echilibrul economiei rezultă din dezvoltarea ofertei și cererii fără intervenția directă a statului sau a monopolurilor. Economia de piață nu înseamnă însă doar comerț liber, cu toate că fără el, ea nu poate exista. Implicațiile acestui fel de a face negoț, numeroase și diverse, au legătură și cu administrația, finanțele, contabilitatea etc., cum aveau, de altminteri și înainte, dar după o schemă de funcționare diferită.

Marketing-ul nu se referă numai la schimbul direct dintre ofertant și solicitant. El implică, între altele, și serviciile, de la un banal transport al unui produs oarecare, spre a fi oferit pe piață, la transporturi pe mari distanțe:

specifice, dar fără a avea nici cea mai mică dreptate. Problema aceasta e veche și complicată. Uzajul înțeles ne spune cum trebuie să procedăm.

Nu vrem să resuscităm erorile care s-au comis printr-un autohtonism exacerbant, dar nici să închidem ochii la consecințele lenii de gândire originală sau ale ploconirii servile în fața termenilor din alte limbi. Ne dăm seama cât de ridicole ar fi fost în limba noastră cuvinte ca **dișpoase** pentru consoanele **dentale**, **buzoase**, pentru labiale, **năsoase** pentru **nazale**, **căderi** pentru **cazurile declinării**, propuse cândva de unii reprezentanți ai Școlii latiniste. Dar nu putem uita nici eforturile ilustre depuse de un Dimitrie Cantemir, Gheorghe Lazăr, Samuel Micu, G. Șincai, P. Maior, Papiu Ilarian, Ion H. Rădulescu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Remus Răduț, Dumitru Stăniloae, Noica, Vulcănescu și atâția alții pentru crearea unei terminologii științifice, tehnice și filozofice românești. Înțelegem rosturile introducerii unor termeni străini în limbajul nostru tehnic, științific și politic, dar e de neconceput ca unora să nu se facă nici cel mai mic efort pentru adaptarea acestora la specificul limbii române. De ce are limba română nevoie de cuvinte ca: **loaziluri**, **brain-drain**, **face-bifing**, **eggeat**, **establishment**, a vitupera, **underground**, **joint-venture**, **know-how**, a estropia, a implanta, etc., etc.? Uneori adaptările sunt de-a dreptul penibile. În limbajul criticii literare, de pildă, au pătruns expresii și cuvinte ca **dicția metodei**, **demers**, fără nici un sens logic, în raport cu spiritul limbii noastre, sau **scriitură**, ce sună evident peiorativ în limba română, care cunoaște atâția termeni frumoși pentru a defini noțiunea de scriere literară. Să nu mai vorbim aici de stricarea limbii prin semidoctism și incultură atunci când se spune: **cooperativă sau cooperativă lucrativă**, neștiind că **lucrativ** înseamnă nu muncă, ci ceea ce aduce profit, **perspectiva de viitor**, ca și mai vechile și de mult rizibile, **avansați înainte**, **coborâți jos**, **urcați**

sus, a-și aduce aportul, e greu și dificil etc.

Un lucru foarte neplăcut în vorbirea noastră care ne torturează mereu prin emisiunile radio și TV îl constituie intonația străină de muzicalitatea limbii române, **accentul** nefiresc pe unele cuvinte, **fonetismele** ostentativ regionale (**ghine**, **fișor**, **chicior** etc.), care duc vorbirea în urmă cu sute de ani, sau excesiv pedante care jignesc firea rostirii românești. Desigur, aspectele locale ale rostirii limbii naționale unice au bineștiutul farmec, dar abuzul și folosirea lor neadevătată de către oameni care nu mai poartă portul de la țară ne aduce în minte îndemnul străvechi: **ori vorbește cum ți-e portul, ori te poartă cum ți-e vorba**. E ciudat ca un om care a trecut prin școli înalte, care uneori predă chiar limba română copiilor acestei țări, să vorbească în mod curent în grai local. În felul acesta, nu contribuim la întărirea unității limbii naționale unice, ci îi înfrânăm dezvoltarea și-i oferim unui redactor-cameleon foarte obraznic să vorbească agresiv și ironic de "mafia mioritică". Când un neromân spune asta nu-i un gest antiromânesc? Dacă blamăm până și "Miorița", simbol al valorilor naționale?

Să luăm din graiurile locale ceea ce e frumos și specific, ceea ce poate contribui la îmbogățirea și înfrumusețarea limbii noastre, dar nu orice și oricum. Să luăm, deci, în chip conștient, și nu din lenie sau ignoranță. Nu mai spun că, în acest sens, un rol negativ îl au unii cântăreți de muzică populară, care, prin exagerări fonice exagerat regionaliste, par a cănta într-un dialect (or, româna n-are dialecte!) sau chiar într-o altă limbă. N-avem dreptul să facem dialecte din graiurile limbii române!

Nu mă gândesc nici o clipă la vorbirea frumoasă, fermecătoare a oamenilor de la țară, pe care o ador, ci la imitatorii și stricătorii ei, ca și la imitatorii penibili ai

de la deținerea unei mici prăvălii la magazinele universale. Oferta de servicii pornește, în general, de la actul de a vinde și a cumpăra un produs, de orice fel ar fi, dar și de la constatarea că pentru efectuarea acestui act există parteneri interesați să aibă factori de legătură între ei.

Întrebarea este dacă serviciile de acest gen pot fi echivalate cu o marfă sau trebuie considerate altcumva, știind că, fără ele, oferta și cererea se vor micșora sau se vor produce în slăbirea schimbului și, implicit, diminuarea profiturilor. Prin informația deținută, intermediarul devine, într-o economie de piață evoluată, un element foarte important. Dacă e bine pus la punct, el știe nu numai ce anume se cere, ci și cum să se facă oferta, precum și ce calități trebuie să aibă produsul pus în circulație. De vreme ce asigură legătura dintre ofertă și cerere, poate fi și el socotit "comerțiant" în înțelesul curent al acestui termen? E vorba, bineînțeles, de un intermediar independent, nu de un salariat.

Intermediarul este adesea și sfătuitor, fără a mai lua în seamă posibilitatea de a fi "copârtaș". Din această situație inclusă, în esență, chiar în definiția marketing-ului, decurg principalele raporturi dintre factorii fundamentali ai unei piețe dezvoltate, respectiv, dintre ofertant și solicitant. De îndată ce ajung la un anumit nivel, ele implică stabilirea de condiții financiare, juridice, fiscale, contabile etc.; urmare inevitabilă a complexității de fapt a raportului dintre ofertă și cerere, adică, în fond, a actului de comerț ca atare.

Reflecțiile noastre pornesc de la ideea că o discuție, la care am fi bucuroși să participăm și distinși noștri colegi de specialitate, în "Opinia Națională", ar fi de un real folos pentru precizarea unui element de terminologie ca marketing-ul și de ea ar profita și studenții noștri.

unor idiomuri de aiurea.

Câtă dreptate avea Bogdan Petriceicu Hașdeu, când scria în poezia sa **Să vorbim românește**:

"Cugetarea românească
Are portul românesc;
Nu lăsați dar s-o ciuntească
Cei ce limba ne-o pocesc."
Pocirea limbii e ca și maltratarea ori mutilarea unui organism viu. Nu e vorba de străinii care o învață acum, la maturitate, cu dragoste și respect, în țara lor sau la noi, ci de cei de aici care-o pocesc, în fel și chip, fără nici o justificare sau o "împodobesc" cu barbarisme și o vopesc, cu neologisme, expresii argotice sau de jargon, ca pe-o brezale, pentru a-i schimba natura și caracterul.

În limbă ni se reflectă portretul nostru etnopsihologic; să nu-l desfigurăm, să nu-l schimonosim.

Poetul Ion Pillat spunea că "orice limbă, la urma urmei, e oglinda sufletului nației care o creează", iar istoricul A. D. Xenopol a afirmat, mult mai demult, că, "limba unui popor e... expresiunea și totodată instrumentul gândirii sale". Deci, stricarea limbii naționale cu fel și fel de împeștriri străine care merg de la accentul logic și efectiv până la elementele lexicale și structurile sintactice înseamnă pocirea a chiar sufletului nostru național. Căci, vorba lui Eminescu: "Dacă în limbă nu s-ar reflecta chiar caracterul unui popor, dacă el n-ar zice oarecum prin ea: <<Așa voiesc să fiu eu și nu altfel>>, oare s-ar fi născut atâtea limbi pe pământ? Prin urmare, simplul fapt că noi Românii, câți ne aflăm pe Pământ, vorbim o singură limbă, <<cuna singură>> ca nealte popoare, și aceasta în oceane de popoare stăine, ce ne înconjoară, e dovadă destulă că așa voim să fim noi și nu altfel".

De aceea, cei ce vor să ne facă să fim altfel de cum ne-a lăsat pronia cerească și de cum am vrut și vrem noi, să fim, tind să ne modifice mai întâi limba. S-o apărăm!

■ Prof. univ. dr. Ion Dodu BĂLAN

TEORIA ȘI PRACTICA ECONOMICĂ ÎN EPOCĂ DE TRANZIȚIE ȘI DUPĂ. Fără inflație, șomaj, deficite în buget și balanța de plăți internațională (II)

Acad. ANGHEL N. RUGINĂ

4. Știința: principii fundamentale de organizare social-economică

Ca repere în evaluarea întregului program de reformă integrală, prezentat în continuare se dau următoarele principii:

● (1) Principiul liberei activități economice, fără nici un control din partea statului, afară de plata impozitelor stabilite prin lege, până la limita naturală unde apar probleme sociale de orice natură.

● (2) Principiul justiției sociale și economice de echitate în distribuția venitului național și a bogățiilor naționale.

● (3) Principiul stabilității economice și financiare prin aplicarea unui aparat bancar-financiar de echilibru și a unui sistem de burse echilibrat privitor la sectorul privat care este separat de sectorul public.

● (4) Principiul stabilității financiare a statului prin organizarea bugetului public guvernat de reguli de echilibru stabil asemănătoare cu cele din sectorul privat.

● (5) Principiul calculului economic obiectiv și demn de încredere completat de piețe libere, deschise competiției interne sau externe, dar funcționând după aceleași reguli de calculare a prețurilor reale de echilibru impuse de o lege constituțională, de justiție socială și economică.

● (6) Principiul de full employment, adică de utilizare optimă a resurselor naturale și umane, fără șomaj involuntar și fără blocaj financiar.

● (7) Principiul proprietății private asupra pământului și a instalațiilor industriale și comerciale, fără a contesta statului același drept și considerând proprietatea ca o funcție socială ce trebuie îndeplinită pentru legitimitatea ei și anume, aceea de a crea utilități pentru individ ca și pentru societate.

● (8) Principiul subsidiarității instituției statului în orice probleme pe care cetățenii (individual sau asociați) le pot rezolva cel mai bine, adică mai eficient (de o calitate mai bună) și/sau la un cost mai redus decât ar putea să o facă statul. Acest principiu se aplică mai ales în materie de religie, educație și cultură.

● (9) Principiul protecției sociale permanente, mai întâi printr-o reformă socială inițială și unică menită să corecteze nedreptățile sociale acumulate din trecut și apoi prin integrarea Legii justiției sociale și economice, adică a Omeniei, în procesul zilnic de activitate economică, adică prin cerința constituțională de calculare a prețurilor reale de echilibru atât în sectorul privat, cât și în cel public.

● (10) Principiul libertății creative în organizarea și administrarea instituțiilor de educație publică și privată la orice nivel, dar până la limita naturală unde apar probleme sociale dăunătoare națiunii române.

● (11) Principiul libertății în relațiile economice și financiare cu străinătatea, dar până la limita naturală unde apar probleme sociale vizând națiunea română.

● (12) Principiul diviziunii democratice a celor trei puteri în stat: legislativă, executivă și judecătorească cu un mecanism flexibil de balansare în spirit de echilibru stabil și fără a prejudicia nici una din puterile publice.

● (13) A patra putere într-o societate liberă și anume, opinia publică exprimată prin presă, TV, Radio și alte mijloace de comunicație în masă, indiferent de opinia celor de la putere,

5. E nevoie de stabilitate politică: un sistem electoral nou

Cele 14 puncte menționate mai sus sunt legate organic de stabilitate politică, mai întâi pentru a fi introduse legal și apoi pentru a fi apărate împotriva forțelor reacționare.

Din experiența avută în România sau în estul Europei ca și în restul Europei și în restul lumii, a reieșit că sistemul proporțional în evaluarea alegerilor este defectuos. El conduce la proliferarea de partide și mișcări politice care împiedică o guvernare regulată într-o perioadă legislativă de 4 sau 5 ani.

Tutela statului în viața economică și socială dincolo de limita naturală într-un stat de drept, așa cum se preconizează în noua Constituție a României, nu face decât să perpetueze probleme de dezechilibru și să încurajeze corupția politică. Este cazul Italiei care a ieșit acum la suprafață și care a dus la organizarea unui referendum pentru schimbarea Legii electorale anterioare bazate pe sistemul proporțional.

Economia mixtă, cea căsătorie dintre stat și economia privată se află mai de mult în descompunere, nu numai în Italia, ci și în alte țări europene și de pe alte continente.

6. Funcțiile statului de drept într-un regim de echilibru stabil

Despre statul de drept se vorbește și se scrie mult dar în realitate s-a făcut prea puțin în vederea realizării unei asemenea instituții nu numai dezirabile, ci absolut indispensabile într-o societate și economie liberă, deschisă și cu o funcționare normală. În primul rând, nici conceptul de stat de drept nu a fost lămurit complet.

Regimul autoritar de economie socialistă dinainte de Decembrie 1989 a dezvoltat un aparat birocratic activ și vast în care statul apărea producător, comerciant, exportator-importator, însărcinat cu fixarea prețurilor și a salariilor și, în general, ca administrator al

se află sub aceeași limită naturală unde apar probleme sociale pentru întreaga națiune.

● (14) Armata, Școala și Biserica trebuie să fie și să rămână neutre până la aceeași limită naturală unde apar probleme sociale pentru întreaga națiune.

Toate aceste 14 puncte cardinale se îmbină, formând entitatea unei societăți libere, deschise, cu o economie națională de aceeași natură și un guvern democratic cu puteri limitate delegate de popor prin vocea majorității. Ca atare, ele trebuie să fie incluse în Constituție pentru a asigura cel mai bine continuitatea istorică a unui regim cu adevărat democratic indiferent de schimbările politice care pot avea loc în guvern.

Țările anglo-saxone au un avantaj în plus și anume stabilitatea politică datorită aplicării sistemului electoral cu o majoritate absolută. În acest sistem, în fiecare district politic se respectă cu adevărat voința majorității prin candidatul care a obținut cele mai multe voturi și a fost ales, restul de voturi necăștigătoare rămânând neutralizate până la viitoarele alegeri.

În acest sistem al majorității absolute, în mod automat, partidele sau mișcările politice sunt reduse la două sau trei partide maximum în Parlament, așa încât guvernul de la putere dispune de o majoritate parlamentară suficientă pentru a garanta stabilitate politică pe o perioadă legislativă, fără crize care, de cele mai multe ori, derivă din conflicte de păreri între liderii politici din diferite partide.

România are urgent nevoie de o Lege electorală nouă, bazată pe principiul majorității absolute. Orice sistem proporțional, cu unele modificări menite să satisfacă interese de partid, nu dă și nici nu poate da rezultate satisfăcătoare.

Întregii economii naționale puse la dispoziția conducerii politice.

Din nefericire, în perioada de tranziție, 1990-1993, nu s-a făcut nici o reformă administrativă rațională care să simplifice aparatul de stat și să reducă vasta rețea de birocrație probabil la o treime care să fie productivă din punct de vedere social. O asemenea reformă administrativă nu s-a făcut fiindcă nu a existat un program coerent care să alinieze structura statului la o economie de piață funcțională.

În perioada amintită, cele trei guverne nu au făcut altceva în aceas-

tă direcție decât să folosească vechiul aparat de stat pentru a prelunge boala unui sistem în descompunere și suferind de dezechilibre majore. Trebuie să fie clar că un regim social, cu cât se află într-un dezechilibru mai intens, cu atât și necesitatea de intervenție din partea statului devine mai intensă și mai extinsă.

Într-un cuvânt, trebuie precizate funcțiile statului de drept într-un regim de echilibru stabil. Acestea pot fi clasificate în patru categorii:

● (1) Funcții pur sociale sau publice, care nu pot fi îndeplinite în modul cel mai eficient și la un cost rezonabil de indivizi sau asociații particulare. Aici pot fi incluse: poliția și siguranța publică, justiția, sănătatea publică, apărarea națională, educația elementară, ecologia etc.

● (2) Protecția socială, prin reforme sociale care să înlăture inechitățile moștenite, și o legislație de justiție socială și economică adecvată, care să înlăture inechitățile sociale din prezent și viitor.

● (3) Introducerea și apărarea împotriva forțelor reacționare a unui regim social-economic de piețe libere, corecte și stabile, bazate pe condiții de echilibru general stabil, care să garanteze folosirea optimă a resurselor naturale și umane (deci fără șomaj involuntar) și o distribuție a venitului național în concordanță cu principiul justiției sociale, al echității în general și al egalității acolo unde este nevoie, ca, spre exemplu, la cei handicapați total: orbi, schilozii etc.

● (4) Supraveghere activă și continuă din partea statului, prin

organe speciale de justiție socială și economică, care să constate dacă roadele rezultate din analiza echilibrului general stabil sunt într-adevăr oferite poporului fără nici o discriminare.

În caz că există plângeri din partea populației sau dacă organele speciale de justiție socială și economică constată abateri nu numai ilegale, dar și nelegitime, fie în domeniul privat, fie în cel public, atunci curți speciale de justiție socială trebuie să hotărască înlăturarea imediată a neregulilor, înainte de a se crea un precedent sau un pretext pentru a introduce sau a perpetua tutela statului împreună cu o birocrație neproductivă și corupție politică.

Punctele (3) și (4) au menirea de a acționa un regim social-economic în care libertatea se îmbină organic cu justiția socială și stabilitatea financiară pentru binele întregului popor, punându-se astfel capăt oricărei exploatare sau înșelării a celor mulți. Se creează o altfel de ambianță în care comerțul, băncile, bursele, fabricile, atelierele, locuințele și pământul capătă o funcție socială independent de statul propriu-zis (principiul subsidiarității) și în care, totuși, atât sectorul privat, cât și cel public sunt ancorate în aceeași entitate a unei societăți libere, deschise, democratice, guvernate de aceleași principii.

În această ambianță nouă, de armonie socială, economică și financiară noțiunea de stat de drept este nu numai o mențiune nominală în Constituție, ci devine și o realitate vie, care cunoaște o împlinire maximă.

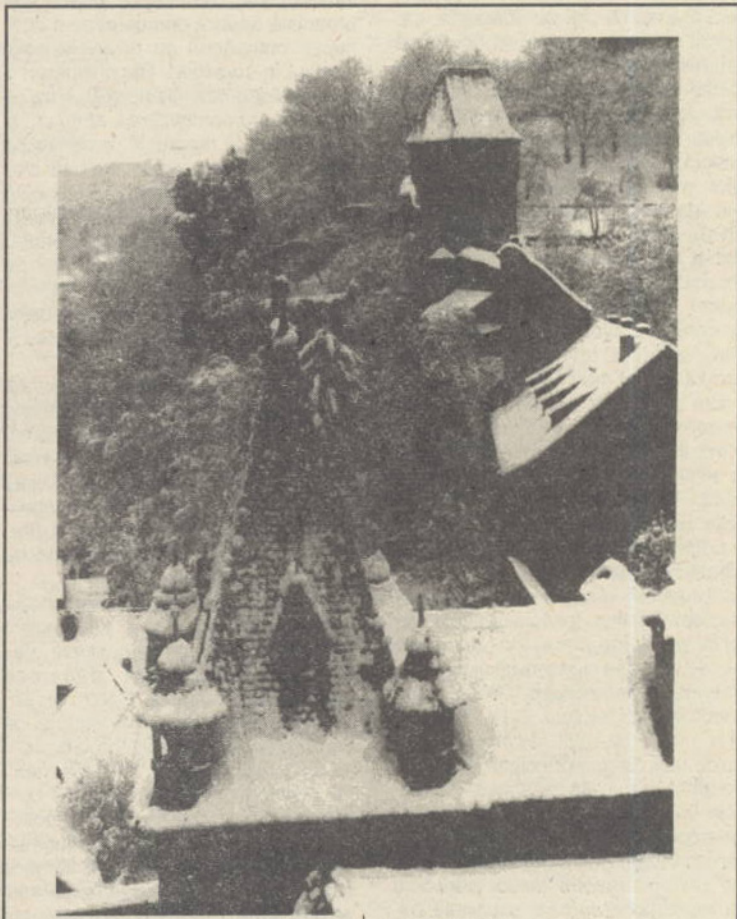
7. Elementele de bază ale economiei naționale

Elementele esențiale ale unei economii naționale sunt cuprinse în 6 instituții:

- (1) Banul (moneda) și Banca Națională;
- (2) Băncile particulare;
- (3) Bursele;
- (4) Bugetul statului;
- (5) Cursul de schimb (valută) și
- (6) Institutul Național de Eco-

logie.

Toate aceste instituții se pot găsi în totalitate sau parțial într-o stare de echilibru stabil (un caz special unic de echilibru general), de dezechilibru minor sau major, de echilibru nestabil sau de dezechilibru total, adică de anarhie generală care apare de obicei în cursul unei revoluții civile.

Imagini din țară: SIGHIȘOARA istorică sub zăpezile acestei ierni.

LEGEA și autoritatea legii

- Dezbateră la Facultatea de Drept și Administrația Publică a Universității "Spiru Haret" se structurează pe vasta temă "Statul de drept și tranziția". Participă studenți din anii I și II. Moderatorul discuției: prof. univ. dr. **ANTONIE IORGOVAN**, decanul Facultății de Drept și Administrație Publică -

DREPTUL = cultură, civilizație

Bogdan Grosu, anul II: O discuție pe problematica statului de drept în perioada de tranziție se impune în rândul studenților, mai ales a celor de la Facultatea de Drept, existând o seamă de noțiuni și coordonate ce trebuie clarificate și aprofundate. Se vorbește adesea de încălcarea principiilor statului de drept, mai ales în presă, dar nu se pune aproape niciodată întrebarea cât de bine sunt statificate aceste principii, cât de solide sunt instituțiile acestui stat, dacă, în înțelesul deplin al cuvântului, există acest stat de drept. Dacă nu cumva tranziția înseamnă și pentru statul de drept constituire - ca proces -, consolidare, perfecționare.

Prof. univ. dr. Antonie Iorgovan: Să ne lămurim puțin asupra elementelor de conținut ale acestei noțiuni. Sintagma "statul de drept" reprezintă un concept al științei Dreptului public, în primul rând al științei Dreptului constituțional, dar este și un concept al Filosofiei Dreptului. Conținutul și sfera acestui concept a evoluat de-a lungul anilor. În istoria Dreptului, o noțiune poate să-și lărgască sfera, altele pot să-și restrângă sfera de aplicare, uneori atât de mult încât devin desuete. Toate aceste aspecte nu pot scăpa teoriei Dreptului. Trebuie să facem mereu distincția între Drept ca fenomen formal normativ, adică ca ansamblu normativ - scris sau nescris - și realitatea juridică, starea de legalitate. De asemenea, trebuie să facem distincție între Drept ca ansamblu de norme, de unde ramurile Dreptului și Drept ca ansamblu de categorii și principii teoretice, de unde ramurile științei Dreptului. Una este Dreptul ca fenomen, ca realitate normativă, scrisă sau nescrisă, și alta este problema cunoașterii Dreptului, deci a ansamblului de concepte, categorii, noțiuni cu care se operează pentru a "stăpâni" acest fenomen și a-l "dirija" într-o societate pe "direcția" civilizației, pornind de la premisa că Drept înseamnă cultură, civilizație. Această "istorie" generală a conceptelor, a categoriilor, care este legată intim de fenomenul Dreptului, este valabilă și pentru conceptul "stat de drept". Oricât am încerca să spunem el reprezintă un concept cu tradiție, nu putem înlătura semnificațiile diferite pe care le-a avut într-o perioadă sau alta, suferind influențe ideologice partizane mai mari sau mai mici.

S-a spus, oare, până în 1989 că nu se aplică legea și că ea nu reprezintă voința supremă a poporului? Cu această expresie începe Constituția din 1965: "Deținător suveran al puterii, poporul o exercită prin..."

Legea și în vechiul regim era considerată ca reprezentând... voința poporului suveran - aceasta era teoria - de la această teorie, însă, la realitate distanța era foarte mare. Într-un anume fel se pretindea și atunci că activitatea statului se întemeiază pe Drept, nu era document al fostului P.C.R., cuvântarea a "celui-mai iubit" în care să nu se vorbească despre principiul legalității. De altfel, mai toate regimurile dictatoriale au pretins că respectă Dreptul. Ideea generoasă a statului de drept, al cărui concept vine din "secolul luminilor", pe fundamentul marilor teorii care au revoluționat lumea, separația puterilor, contractul social, drepturile naturale, suveranitatea națională, nu poate fi confundată cu principiul legalității într-un stat totalitar. Trebuie să facem distincție între o activitate sta-

tală bazată pe lege, pe Drept, inclusiv într-un regim totalitar, și activitatea statală guvernată de principiile statului de drept în semnificația profundă a acestei noțiuni. Cum anume a fost gândit, proiectat acest concept? De ce este legată ideea statului de drept? Care este legătura dintre stat și cetățean? Conceptul de stat de drept, după părerea mea, este o sinteză de concepte, dar, se înțelege, într-un anumit context, într-o anume constelație terminologică. Dacă el este scos din această constelație, atunci devine altceva; iar teoria face o discuție despre forme fără fond. Noțiunile cu care operăm în știința Dreptului, plecând de la realitatea Dreptului, trebuie gândite de așa natură încât, prin logica lor internă, să reflecte esența unui fenomen: și esența acestui fenomen care este juridic, politic, nu poate fi decât o esență democratică. De aici începe discuția.

Mihail Dinulescu, anul II: Potrivit opiniei unor reputați profesori de Drept, în sintagma stat de drept sunt implicate două aspecte ale juridicului, aparent contradictorii, dar complementare: normativitatea și ideologia. Prima evocă ideea de "dispoziție", a doua - de "legitimitate". În planul normativității, statul de drept apare ca un "principiu structural al Constituției" alături de alte atribute esențiale ale statului, materializând astfel, într-un ansamblu coerent, valorile fundamentale ale Constituției și, totodată, ale societății și ale statului. Pe acest plan al normativității, exigențele statului s-ar manifesta într-un dublu sens: formal, ar însemna cerința ca statul și persoanele fizice, subiecte de drept, să respecte legile, să se subordoneze strict regulilor juridice; în sens material, statul de drept ar însemna cerința ca organele statului, exercitându-și competențele, să respecte garanțiile juridice, începând cu cele constituționale, ale egalității, libertății și securității cetățenilor. În planul ideologiei, statul de drept constituie un concept de combatere sau, după caz, de constrângere, un instrument pentru a vehicula valori care conferă statului legitimitate: legitimitatea puterii și limitarea ei. Limitarea puterii statului prin Drept presupune câteva reconsiderări de profunzime: o concepție adecvată cu privire la raporturile dintre individ și stat; o concepție autentică și umanistă asupra democrației; o concepție cumpătată cu privire la rolul statului în societate. Reconsiderarea raporturilor dintre individ și stat are ca scop "instrumentalizarea statului" și "subiectivarea dreptului", în sensul că puterea statală trebuie limitată prin drepturile fundamentale recunoscute cetățenilor săi; indivizii, pe temeiul dreptului, se pot opune puterii, pentru că statul nu e doar instrumentul de constrângere, ci și garantul drepturilor și libertăților cetățenești. Statul de drept își propune să "concilieze libertatea și autoritatea".

Pornind însă de la realitatea că Dreptul este opera Statului, trebuie admis totodată că Dreptul odată creat se impune Statului, el însuși subiect de drept. Deci, subliniază autorii citați - Ioan Deleanu și Marian Enache - Dreptul, acest copil răzvrătit al Statului, poate aduce la ordine tocmai pe acela care l-a produs.

Prof. univ. dr. Antonie Iorgovan: Să vedem conceptul dintr-o perspectivă filosofică, dar și din perspectiva unei discipline de ramură, deoarece nuanțele pot fi diferite. Pentru un penalist, de pildă, problema statului de drept se pune în anumiți termeni; pentru un constituționalist - în alți termeni, cei specifici obiectului Dreptului constituțional. Iar, pentru un om politic percepția noțiunii poate să dobândească alte conotații care nu sunt identice nici cu cele ale penalistului (expertului pe probleme de penal), nici cu cele ale constituționalistului, pe probleme de drept constituțional, fiind vorba de o interpretare din perspectiva intereselor politice, de unde politicianismul ju-

ridic, fenomen la modă în România actuală. Din totdeauna, sintagma statului de drept a exprimat aparent o contradicție în termeni: pe de o parte - Statul; pe de altă parte - Dreptul, cu semnificația domniei Dreptului în Stat, când Statul este, până la urmă, autorul Dreptului. Cum să domnească Dreptul în acest Stat, când el este cel ce creează Dreptul? Aici trebuie să facem o discuție, înainte de toate, asupra surselor, a izvoarelor Dreptului. De aici, apoi, problema ordonării izvoarelor, a surselor Dreptului, sub aspectul forței lor juridice, adică a forței de a produce efecte juridice.

Bogdan Grosu, anul II: Nu pretind să spun o noutate, dar o inițiere bibliografică ne arată că noțiunea de stat de drept nu este o descoperire contemporană. În "Încercări asupra guvernământului civil", John Locke scria cu trei secole în urmă despre separația puterilor în stat. Montesquieu în celebra sa "Esprit de lois" afirmă: "Există în fiecare stat trei feluri de puteri: puterea legiuitoare, executivă a lucrurilor ce depind de dreptul ginților și puterea executivă a celor ce depind de dreptul civil". În esență, se poate spune că statul de drept este rezultatul conjugat al doctrinei filosofice și juridice despre "drepturile naturale și imprescriptibile ale omului", cum se arată în Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului adoptată de Adunarea Constituantă a Franței la 26 august 1789.

Prof. univ. dr. Antonie Iorgovan: Deci, a nu se uita "constelația conceptelor". Conceptul de stat de drept nu valorează nimic, este un joc de cuvinte, dacă îl rupem de un anumit context terminologic, noțional, de o anumită semnificație. Acest concept nu a apărut întâmplător, ci ca efect firesc al unei evoluții sociale, politice, juridice, atunci când omenirea și-a pus problema drepturilor naturale, a contractului social intervenit între membrii societății, pe de o parte, și suzeran, pe de altă parte etc. Cu alte cuvinte, ideea statului de drept s-a fundamentat pe ideea suveranității naționale. Până la aceste concepte, până în secolul al XVIII-lea, până la Voltaire, la Montesquieu, la John Locke, la Diderot sau Jean Jaques Rousseau, lumea a tot cunoscut teorii și explicații, dar nici unele nu s-au ridicat la un asemenea grad de elaborare, nu au avut o asemenea forță de a ajunge la esențe profunde. Teza suveranității naționale vine să combată toate teoriile anterioare și, în primul rând, pe cele teocratice care au dus la o mistică a puterii transmise până în zilele noastre. Am avut și noi câțiva lideri care au încercat această strategie de sacralizare a puterii. Nu mă refer numai la perioada de până la 22 decembrie 1989, ci și după 1989.

Mistica puterii sau sacralizarea puterii își are o explicație, ea a îngăduit ca în baza teoriilor teocratice Papa să fie considerat ca ambasador al lui Dumnezeu pe Pământ și de aici luptele istorice pentru suveranitate între Papă și regi etc. Începând cu teoriile teocratice, cu Jean Bodin încet, încet, ajungem la "secolul luminilor", când lumea se deșteaptă. Secolul XVIII a însemnat o explozie fantastică în toate sferele cunoașterii.

Acea CONTINUITATE vine de la antici

Prof. univ. dr. Antonie Iorgovan: Marile genii au explodat, dar nu pe un teren gol, filioanele filosofice veneau din Antichitate; nu este o teorie cu privire la stat din acea perioadă care să nu fi fost "punctată" ba de greci, ba de romani. Se știe, romanii au teoretizat mai puțin, mai ales în sfera Dreptului, dar au construit mai mult: au construit un Drept public, un Drept privat, cu principii valabile și astăzi, cel puțin în spațiul cultural romano-germanic. În Europa, de la francezi până la ruși chiar, inclusiv pe timpul imperiului sovietic, legislația civilă și-a păstrat aceleași conotații, ele regăsindu-se și în vechiul Cod civil german. Există o carte pe această temă - "Marile sisteme de drept contemporan" a prof. Victor Dan Zlătescu, titularul cursului de Drept civil la anul I, lucrare pe care o recomand, fiind prima de la noi care analizează fenomenul juridic după căderea Zidului Berlinului, după dispariția comunismului în Europa. Autorul demonstrează că s-a revenit, spontan, la soluțiile tradiționale, adică, la noi, la soluțiile marelui sistem romano-germanic.

Deci, cum-necum, există o anume continuitate, care vine de la antici. Această continuitate este mai accentuată în Dreptul privat: sunt categorii, concepte cu care operăm la ora actuală identice cu cele ale Romei antice. Sigur, s-au produs multe mutații în Dreptul civil pentru că unele reguli statornice în relațiile de familie încuseră să blocheze societatea civilă. Au evoluat multe în teoria Dreptului privat, dar în ce privește elementele proprietății - posesia, folosința și dispoziția - nu s-a inventat încă altceva.

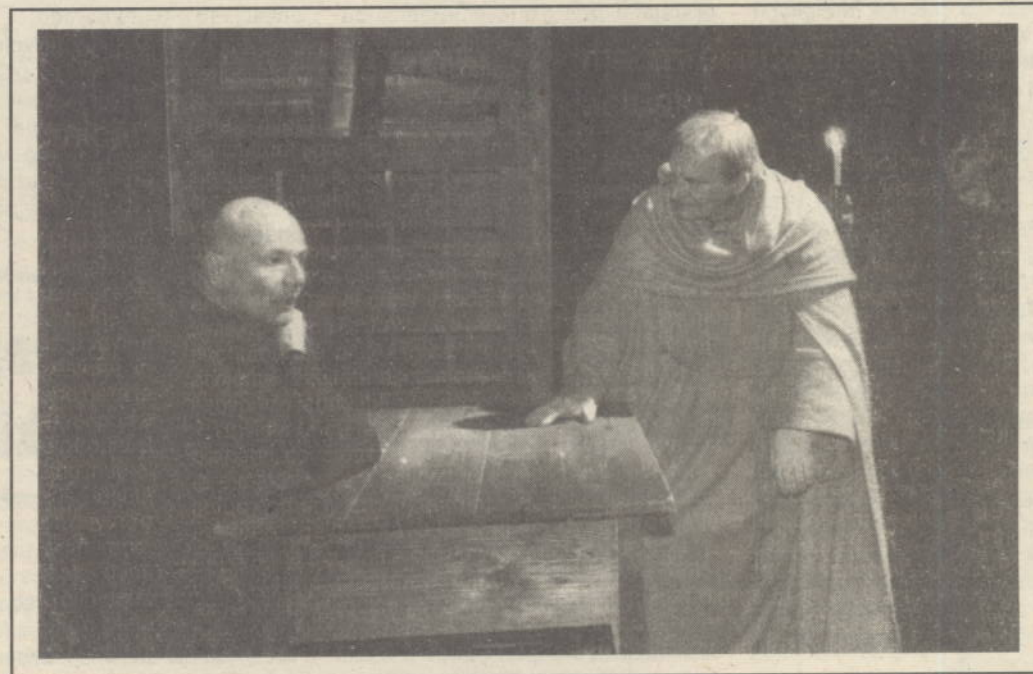
Explozia teoretică la care ne referim are, așadar, un trecut, o istorie, ceea ce putem constata și la noi, inclusiv pentru Dreptul public. Dimitrie Cantemir, de pildă, cu trei secole în urmă, a lansat concepte, categorii de Drept public; "Descriptio Moldaviae" nu este

un tratat de Drept public, dar conține referiri și la instituțiile statale, evocând o continuitate și o consonanță cu marile principii de drept încorporate de legiurile occidentale, cum ar fi "Magna Charta". Fie și din lucrarea lui Cantemir ne dăm seama că nu eram în peșteri, ci eram "în fenomen" și anumite reglementări specifice epocii, inclusiv de ordin constituțional, erau prezente. După mine, fenomenul constituțional nu începe de la Cuza Vodă, ci mult mai înainte: anumite reglementări cu caracter fundamental, care s-au impus înaintea altora, au existat încă din timpul obștilor sătești, altfel nu ar fi existat obștea ca formă de comunitate și organizare și nu s-ar fi ajuns la statalitate. Au fost presiuni, migrații, atacuri asupra populației din acest spațiu și, cu toate acestea, obștile au dus la confederații pe văi și apoi la țările române. Se statorniciseră de la început unele reguli, inclusiv reguli după care se trata cu cei care veneau, cu migratorii. Romanii se retrăseseră de o mie și ceva de ani, dar aici s-a dezvoltat o organizare statală cu principii juridice foarte clare. Istoria demonstrează că aceste principii au reprezentat și o continuitate, sub aspectul organizării politice, regulilor Bizanțului. Acest corp de reguli și principii juridice au format ceea ce specialiștii numesc "Dreptul consuetudinar" sau "obiceul pământului". Acest "obiceu", frământat în secole, a menținut în permanență ideea de autoritate, de suveranitate, implicit de stabilitate. Principatele Române, după mine, înseamnă o dezvoltare a ideii și practicii puterii politice și nu apariția acestei idei. De aici împletirea permanentă a dreptului obișnuit cu dreptul scris, fie sub forma dreptului domnesc, fie sub forma pravilei. Peste 1000 de ani influența statală și juridică a Bizanțului s-a menținut.

Ce doresc să vă demonstrez deci? Lucrurile nu sunt atât de simple, nu se poate spune numai "statul a creat dreptul", pentru că și "dreptul a creat statul". Reglementările statale au apărut - și nu numai la noi, mai peste tot - tocmai pe fondul unor reglementări din perioadele prestatiale, al unor organizări politice disipate, nu a organizării sub forma unui stat puternic, așa cum s-a ajuns mai târziu. Italia când a ajuns un stat modern? Cam în aceeași perioadă ca România. Fuseseră numeroase stătuțele, dar din această cauză se poate oare vorbi de o continuitate sub aspectul reglementărilor statale doar după crearea Italiei, după unificarea ei? Nu!

■ A consemnat
Georgeta RUȚĂ
(va urma)

La Teatrul Național din București

Spectacolul "Numele Trandafirului" așteaptă lumina rampei și publicul care i se cuvine. Dramatizarea romanului lui Umberto Eco și regia spectacolului sunt semnate de Grigore Gonța. În rolul titular, cu o creație de neuitat, marele maestru al teatrului românesc, Radu Beligan. Întreaga distribuție este mai mult decât remarcabilă: Mircea Albulescu, I. Dinulescu, Gh. Dinică, I. Urifescu și mulți alți slujitori ai primei scene a țării. Un spectacol epocal care sperăm, va depăși barierele de ordin formal, prilejuind publicului bucureștean emoțiile marii arte.

CURIER EDITORIAL

GEOGRAFIA ROMÂNIEI

Autor: Octavian Mândruț
Editura "CORESI", 1993

Semnalăm și recomandăm tuturor celor interesați o recentă apariție editorială deosebit de actuală, utilă și importantă, consacrată Geografiei României. Ea se adresează elevilor din învățământul preuniversitar, studenților, profesorilor, învățătorilor, cadrelor didactice în curs de calificare și în general oricărui tânăr dornic de informare completă în geografia patriei.

În mod deosebit recomandăm această lucrare elevilor care beneficiază de o pregătire suplimentară (licee economice, pedagogice, de filologie - istorie), celor ce se pregătesc pentru examenul de bacalaureat și candidaților la admiterea în învățământul superior (economic, de geografie, de istorie-geografie).

Nivelul este conceput superior manualelor școlare în uz, ceea ce-l face din "material complementar" și un "manual alternativ". Deși se vorbește insistent despre manuale alternative, despre "manuale ale reformei", acesta este, după câte știm și primul și, deocamdată, singurul de acest fel, ceea ce constituie o realizare notabilă și încurajatoare.

Remarcăm structura sa modernă, conținutul elevat și economia deosebită a informației, fiind foarte dens, concentrat, cu o încărcătură conceptuală și informațională bine dozată, optimă, fără a fi însă supraîncărcat cu date și denumiri superflue, redundante. Totodată, această lucrare reprezintă una dintre puținele imagini coerente asupra României ca întreg, cuprinzând date de bază asupra geografiei fizice, umane, economice și a geografiei regionale.

Lucrarea este organizată în trei părți:

- o primă parte, de geografie generală (unde sunt tratate: poziția geografică, aspectele fizico-geografice de bază, elemente legate de populație, așezări, resurse naturale, caracteristici economice de bază, turism și mediul înconjurător);

- a doua parte, de geografie regională, cuprinzând caracterizarea geografică complexă a marilor unități regional-teritoriale ale României (de la Carpații Orientali... la zona litorală);

- partea a treia, este consacrată României în lumea contemporană.

Cartea stă sub semnul unui frumos "motto" citat dintr-o lucrare mai puțin cunoscută a geografului francez Emm. de Martonne, elaborată, susținută și publicată în anul 1921 și deosebit de actuală atât atunci, cât și

acum; lucrarea se numește "Noua Românie în noua Europă" și cuprinde, printre altele, următoarea idee redată ca "motto": "Geografia politică trebuie să considere țara dvs. ca una dintre noile formațiuni cele mai

fericite și solide ale noii Europe".

Autorul acestei lucrări - Octavian Mândruț, cercetător științific la Institutul de Științe ale Educației - a încercat și consideră că a reușit să ofere tuturor celor interesați un "material auxiliar" deosebit de util, modern, elevat și interesant. Un merit special apreciem că revine și Editurii "Coresi", editură cu profil pedagogic, care - în condițiile dificile ale economiei de piață - a acceptat să tipărească această carte (lucrarea se poate procura prin comenzi direct de la Editură).

Recomandăm cu căldură această carte tuturor celor interesați, îndeosebi elevilor și profesorilor și, în general, celor dornici de o informare completă și competentă asupra Geografiei României.

■ Prof. dr. doc. Gr. POSEA

JAPONIA de azi

Grație amabilității Ambasadei Japoniei la București, au fost donate Fundației "România de Mâine" mai multe cărți și reviste, cu ocazia participării atașatului cultural al acestei Ambasade la una din întâlnirile Clubului "Sakura", organizat de profesorul C. Vlad în cadrul Fundației. Una din aceste cărți - "Japonia de azi" - este deosebit de relevantă și instructivă prin conținutul său bogat și trăsăturile sale distinctive: conciziunea expunerii, precizia formulărilor, logica strictă a capitolelor și ideilor, caracterul cuprinzător în ciuda dimensiunilor limitate (157 pag.), eleganța deosebită a prezentării etc. Cartea conține următoarele capitole: Geografia Japoniei, Istoria, Organizarea politico-administrativă și relațiile diplomatice, Economia, Știința și Tehnologia, Societatea, Cultura - toate însoțite de tabele cu date statistice și montaje fotografice deosebit de atrăgătoare. Însemnările de față sunt consacrate evidențierii unor idei mai importante din capitolul despre Economie.

Evoluția economică postbelică

Japonia de azi este o țară aflată într-un stadiu înalt de dezvoltare, în care industriile prelucrătoare și serviciile dețin o pondere determinantă față de agricultură, careia îi revine un rol minor. Sărac înzestrată în resurse naturale, exceptând pe cele umane (120 mil. locuitori), Japonia postbelică a reușit, prin eforturile și dăruirea poporului său, nu numai să-și reclădească din cenușa lăsată de război economia, dar să devină o națiune industrială de prim rang. Aproape complet paralizată după război de lipsa cronică de alimente, cu o inflație ruinătoare, cu o piață neagră necontrolabilă, cu teritorii pierdute, cu 6 milioane de japonezi repatriați - guri în plus de hrănit - cu numeroase restricții privind procesele dezvoltării interne și externe impuse de forțele învingătoare, Japonia a reușit ca numai în șase ani (până în 1951) să atingă volumul PIB din perioada 1934-1936, deși, calculat pe locuitor, datorită creșterii rapide a populației, acesta se afla încă la nivelul perioadei precedente menționate.

Demobilizarea forțelor armate,

sprrijinul larg al S.U.A., interzicerea reînarmării țării, asigurarea protecției locurilor de muncă și ridicarea stadială a nivelului veniturilor sunt câțiva din factorii inițiali care au determinat o dezvoltare rapidă, mai întâi a sistemului productiv, a unor industrii cheie, cum ar fi siderurgia, industria chimică, industria automobilelor, industria bunurilor de consum, electrotehnica etc., grație unor importante eforturi de investiții. În anii '60, ritmul mediu anual al creșterii economice a fost spectaculos - de 11% pe an, cu numai două scurte recesiuni în 1962 și 1965, depășind mai mult de două ori creșterea economică a țărilor occidentale.

Avântul acumulărilor și investițiilor a fost îndeaproape acompaniat de introducerea noilor tehnologii sub licența companiilor străine. Investițiile și noile tehnologii au făcut industriile mai competitive pe piețele mondiale, au generat noi produse, au adus avantajul producției de serie și au îmbunătățit productivitatea pe lucrător. La aceasta au contribuit și nivelul înalt al educației populației, migrația puternică dinspre agricultură spre industrie și servicii, situate în marile orașe. Aceste succese au stimulat, în continuare, investițiile, creșterea industrială și, îndeosebi, exporturile. Perioada de prosperitate a durat până în vara anului 1970, aducând Japonia pe locul doi, după S.U.A., între țările cu economie de piață, în ce privește eficiența rezultată din dimensiunile seriilor de fabricație.

Desigur, s-au făcut simțite și disproporții, concretizate într-o dezvoltare mai înceată a agriculturii și micului comerț, ca și tendința de majorare galopantă a prețurilor, rămânerea în urmă a dezvoltării infrastructurii, creșterea rapidă a exporturilor stimulând introducerea măsurilor protecționiste în alte țări. Introducerea neconvertibilității dolarului, în 1971, în S.U.A. și a cursului valutar flotant în Japonia, în 1973, a stimulat inflația, și așa înțreținută de măsurile de menținere a unei conjuncturi interne susținute. Primul șoc petrolier din 1973 a aprins și mai tare focul inflaționist, cu toate consecințele sale economice negative. Răspunsul guvernului a fost sporirea ratei dobânzii, reducerea investițiilor publice și alte măsuri de stopare a cererii interne, ceea ce a

"NUMELE TRANDAFIRULUI"

Pentru mine teatrul nu este o profesiune posibilă a fi schimbată. Este o iubire continuă, o pasiune tumultuoasă, un hobby etern. Trăiesc teatrul. Cu toate simțurile, nici unul dintre ele neînșelându-mi gândurile. Gândurile... în zborul lor spre scenă... în zborul lor prin scenă... în timp ce merg, în timp ce înnot, în timp ce zbor, în timp ce citesc "Il nome della rosa". În timp ce citesc "Il nome della rosa" de Umberto Eco...

Ce spectacol!!!

Câtă bogăție de idei, câte caractere misterioase, ca ambianță de joc, câtă teatralitate, câtă tensiune, ce ritm, câte crime, câte liturghii și coruri în latină, câte conflicte - politice, filosofice, sentimentale, câtă poezie!...

Cadavre, nopți, cimitir, vrăji, foc!...

Totul e să le ai pe toate, să le stăpânești pe toate, să nu tai nimic, să fie Umberto Eco, numai Umberto Eco. Umberto Eco pe scenă.

Pentru prima oară pe scenă.

Pe scena Naționalului bucureștean.

O să reușesc?!

■ Grigore GONȚA

diminuat drastic creșterea economică (în 1974-1975 s-a realizat un ritm negativ de -0,2%). Această situație a evidențiat aspecte importante ale fragilității economice, îndeosebi dependența pronunțată de importul de petrol ca sursă de energie. De-abia în 1978, semnele înviorării au început să-și facă simțită din nou prezența, reușindu-se, în 1980, să se stabilizeze și prețurile.

Tendințe macro-economice actuale

Problema centrală a continuării creșterii industriale rapide a constat în depășirea restricției energetice și introducerea progresului tehnic. De aceea, la jumătatea anilor '80, guvernul a adoptat măsuri fiscale și monetare pentru creșterea cererii interne, pentru reluarea procesului dezvoltării și reducerea surplusului balanței de plăți externe, reducerea ratei scontului, alocarea a 5 trilioane yeni pentru lucrări publice, reducerea taxelor pe venit. În acest fel, creșterea economică a fost stimulată, iar excedentul extern a dat semne de corecție.

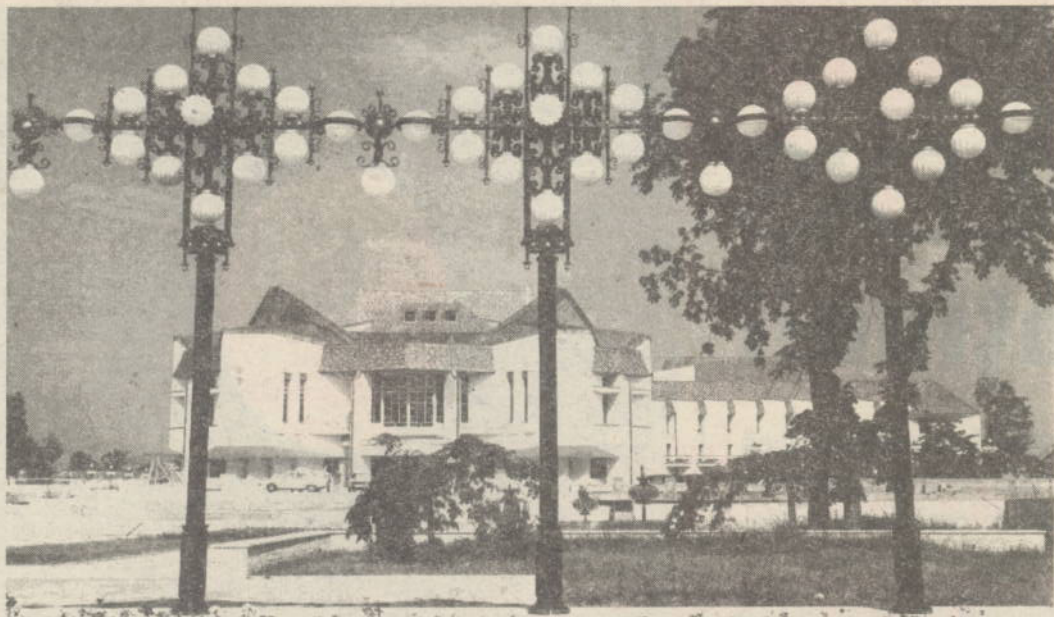
Între 1988 și 1991, economia a întâmpinat din nou unele dificultăți datorită creșterii stocurilor și a prețului pământului. Noul răspuns al guvernului l-a constituit stimularea lucrărilor publice și a cererii, alocându-se în acest scop 10,7 trilioane yeni. Fără să fie prea spectaculoase, creșterile indicatorilor macro-economiici au fost totuși remarcabile: PGB a crescut cu 5,5% în 1990 și 3,5% în 1992; consumul privat - 4,0%, respectiv, 2,8%; investițiile în uzine și echipamente - 12,1%, respectiv 3%; locuințele - 12,1%, respectiv, 5%; inventarul privat - 11,1% - 11,3%; consumul guvernamental -

2,4% - 2,9%; exportul de bunuri și servicii - 7,7% - 4,6; importul de bunuri și servicii - 7,2% - 2,4. Sub aspectul PGB/locuitor, Japonia a avut, în 1990, 24 180 mii dolari, situându-se pe locul opt în lume.

Între politicile utilizate - fiscale, relații economice externe, a folosirii mâinii de lucru etc., câteva cuvinte mai pot fi adăugate despre ajustarea structurală și politica industrială. Aici se disting declinul agriculturii, industriei forestiere și pescuitului, industriile prelucrătoare cunoscând noi restructurări spre subramuri mai eficiente, producătoare de produse ale viitorului, îndeosebi de consum, creșterea în continuare a sectorului terțiar. Problema principală a restructurării economice o constituie reducerea dependenței de export și bizuirea pe cererea internă prin expansiunea construirii de locuințe, îmbunătățirea infrastructurii, promovarea investițiilor cerute de dezvoltarea tehnologiilor avansate, expansiunea consumului, scăderea timpului de lucru.

Se impune o nouă definire a tipului de structuri economice, astfel ca spre anul 2000 sectorul productiv de bunuri să ajungă, de la 44,8% în 1970, la 36,7%, sectorul infrastructurii - de la 30,8% la 31,7%, știința și crearea de servicii - de la 17,6% la 31,5%. În fine, centrul restructurării îl va constitui accentul pus pe știință și tehnologie prin programe specifice îndeosebi în domeniile: energie nucleară, dezvoltare spațială, aviație, viață științifică, superconductibilitate, trenuri magnetice, dezvoltarea rețelei comunicațiilor prin fibre optice, televiziunea de înaltă relevanță, știința computerelor. Ne găsim astfel, în fața unei experiențe interesante și utile ca sursă de sugestii pentru propria noastră creștere economică.

■ Dr. Constantin MECU

Teatrul Național din Tg. Mureș - un remarcabil edificiu cultural de dată recentă.

INTERESUL NAȚIONAL și politica științei

Poate, oare, politica în domeniul științei, promovată de o țară anume, inclusiv de România, să se armonizeze cu interesul național și cu politica sa de securitate? În condițiile în care problemele cercetării științifice nu mai privesc doar o țară sau alta, o regiune sau alta, ele devenind planetare, când țările puternic industrializate alocă sume uriașe pentru cercetare, când mari zone geografice - precum Europa - înaintează tot mai mult pe calea integrării, inclusiv în domeniul cercetării și tehnologiei, mai poate fi, oare, abordată politica științei prin prisma interesului nostru național? Avem noi, în România, la ora actuală, o politică coerentă în domeniul științei, care să susțină interesul național? - iată câteva întrebări care frământă opinia publică din țara noastră și în legătură cu care vom încerca să reliefăm - desigur, foarte pe scurt - unele aspecte care confirmă teza potrivit căreia interesul național include în mod necesar și dimensiunea științifică, faptul că este în interesul securității naționale a României să promoveze o politică de natură să asigure dezvoltarea propriei sale capacități științifice în scopul susținerii evoluției democratice a țării, dezvoltării economice și tranziției spre economia de piață.

Abilitatea de a produce și aplica cunoștințele științifice este factorul care, mai mult decât oricare altul, deosebește țările dezvoltate de cele în curs de dezvoltare. Potrivit unui studiu intitulat "Science and the factors of inequality" (UNESCO, Paris, 1979), prăpastia veniturilor dintre țări și regiuni este identică cu aceea din domeniul cunoașterii științifice. În aceeași ordine de idei, într-un Raport al Conferinței internaționale "Science policy in the service of a Greater Europe", desfășurată în ianuarie 1993, la Potsdam, se relevă că, în 1990, peste 85% din potențialul științific și tehnologic al lumii era concentrat în țările industrializate și mai puțin de 15% în țările în curs de dezvoltare, dar în care trăiește 80% din populația lumii.

În primul său Raport privind starea științei și tehnologiei în Europa, elaborat în 1988, Comisia Comunităților Europene identifică trei provocări cărora Europa trebuie să le facă față și anume: creșterea capa-

cității de a dezvolta și continua propriile sale opțiuni tehnologice și economice, sporirea competitivității internaționale, îndeosebi în acele domenii care vor dobândi o importanță crescândă în viitor, și dezvoltarea capacității de a răspunde nevoilor sociale de creștere a calității vieții.

În condiții specifice, România și-a elaborat propria strategie de reformă, care, în baza experienței țărilor industrializate, să-i permită făurirea unei economii de piață. În pofida lipsei de energie, capital și resurse naturale, ea dispune de un mare avantaj și anume un important și valoros potențial intelectual și științific. În aceste condiții, cercetarea științifică românească poate reprezenta însuși motorul reformei, al dezvoltării unei economii naționale competitive în măsură să se integreze viitoarei Europe unite și să asigure prosperitatea țării. Aceasta impune însă elaborarea unei politici naționale coerente în domeniul științei și tehnologiei, care - printr-un mecanism modern de funcționare - să asigure folosirea eficientă a potențialului de cercetare, ca și a resurselor materiale. După cum, la fel de necesară este definirea - în funcție de interesele țării - a direcțiilor prioritare de cercetare, a interacțiunii dintre cercetarea fundamentală și industrie și, în funcție de acestea, a structurilor în măsură să le realizeze.

Din acest punct de vedere, am dori să subliniem câteva aspecte care ar putea constitui obiect de preocupare pentru factorii implicați în elaborarea și realizarea unei politici naționale a științei.

1. În ciuda dificultăților economice și a diminuării resurselor financiare, guvernul este chemat să adopte măsurile necesare pentru conservarea, protejarea și dezvoltarea potențialului științific de care dispune societatea românească. Aceasta cu atât mai mult cu cât se știe cât de greu este să se refacă infrastructura și potențialul uman, odată ce acestea au fost disipate. În plus, trebuie luat în considerare și faptul că menținerea capacității științifice a țărilor din Europa Centrală și de Est este nu numai în interesul țărilor respective, ci și al țărilor industrializate occidentale.

2. Știința și tehnologia reprezintă vectori nu numai pentru înfăptuirea

progresului economic și a prosperității, dar și pentru conservarea moștenirii culturale naționale. De aceea, o veritabilă politică națională în domeniu trebuie să acorde atenția cuvenită cercetării fundamentale. Faptul că după Revoluția din Decembrie 1989, Academia Română și-a înscris în preocupări - în baza unei tradiții antebelice și a dorinței clar exprimate de institute - organizarea cercetării fundamentale românești a constituit un factor care a ferit acest domeniu științific de convulsii pe care le-a cunoscut, de exemplu, cercetarea aplicativă și tehnologică.

Mai mult, există unele domenii ale cercetării fundamentale precum: istoria și arheologia, lingvistica, etnografia și folclorul, istoria artelor, geografia și științele pământului, care ar trebui să se bucure de un tratament special, chiar preferențial, întrucât ele privesc păstrarea și cultivarea valorilor naționale. Nu întâmplător acestea sunt și domeniile prin care - așa cum s-a întâmplat adesea, ulterior - se încearcă lovirea în identitatea și unitatea cultural - istorică a poporului român, în însăși

ființa sa națională.

3. Este în interesul țării ca organizarea științei, sistemul de finanțare și evaluarea rezultatelor cercetării să îmbrace forme moderne, elastice și eficiente. Reforma trebuie să cuprindă și domeniul științei. Într-o economie de piață, institutele de cercetare, indiferent din ce domeniu ar fi, nu pot reprezenta societăți de binefacere. De aceea, trecerea la finanțarea de programe, așa cum și-a propus Academia Română, începând cu 1994, reprezintă o necesitate pentru întreaga cercetare românească.

4. O politică națională coerentă în domeniul științei nu poate exclude, ca în orice țară democratică, factorul guvernamental. Dar aceasta nu poate însemna, nicidecum, cea tutelară măruntă și îngrădire a libertății de cercetare realizată în ultimii 40 de ani.

5. Interesul național cere ca politica pe care statul o promovează în domeniul științei să împiedice "brain-drain-ul", dar nu prin măsuri administrative, ci prin asigurarea pentru oamenii noștri de știință a unui nivel decent de viață, a libertății de cercetare și a unor echipamente corespunzătoare. Nu este lipsită de interes nici experiența Academiei Române și a unor institute de învățământ superior care îngăduie specialiștilor solicitați peste hotare să lucreze câteva luni pe an în țările respective.

6. Comunitatea internațională a recunoscut nu o singură dată meritele și valoarea științei românești. De aceea, cooperarea internațională în domeniul științei reprezintă - în zilele noastre - unica șansă de modernizare a propriei infrastructuri științifice și de formare a specialiștilor în unele domenii de vârf. În acest context, cooperarea cu Comunitățile Europene, Comitetul pentru Știință și tehnologie al NATO și Fundația Europeană de Științe reprezintă, alături de colaborarea bilaterală, posibilități pe care instituțiile românești însărcinate cu organizarea activității științifice le pot folosi cu mai multă eficiență.

7. O problemă care - considerăm noi - ar merita să se bucure de atenție este aceea a unui organism național interdepartamental care să se ocupe de politica științei. Este adevărat că, în cursul anului 1993, Academia Română împreună cu Ministerul Cercetării și Tehnologiei - urmând exemplele altor țări - au creat un colectiv interdisciplinar de cercetare în probleme ale politicii științei. Colectivul respectiv este asemănător unui grup creat, încă în 1986, în Marea Britanie, de "Royal Society" și "Fellowship of Engineering" intitulat "The Science and Engineering Policy Study Unit". De altfel, potrivit unui studiu UNESCO, în țările OECD funcționează 720 de unități de cercetare în domeniul politicii științei și tehnologiei.

Nu ne îndoiim că atât Croce, cât și Heidegger, care au criticat cunoașterea științifică, acuzând-o că ar fi "neetică" și că ar reprezenta un "pericol" pentru supraviețuirea speciei umane, mai au adepți și în zilele noastre. Noi însă ne alăturăm punctului de vedere exprimat în Declarația Conferinței asupra Rolului științei în Reconstrucția Europei Centrale și de Est, desfășurată în aprilie 1993, la Leeds Castle în Marea Britanie, în care se subliniază contribuția pe care știința și tehnologia o pot aduce la progresul economic și prosperitatea țărilor respective. "Este esențial - se spune în Declarație - să se includă știința în politica națională, utilizând talentele existente, precum și o varietate de parteneri, între care industria și structurile academice și profesionale".

Convins că oamenii de știință pot contribui nemijlocit la bogăția și gloria țării lor, marele savant francez Pasteur afirma: "În secolul nostru, știința este sufletul prosperității națiunilor și sursa de viață a oricărui progres". Interesele naționale vitale ale țării ne dictează, de aceea, să acordăm științei rolul ce i se cuvine.

■ Dr. Gheorghe PRISĂCARU,
Director pentru relații externe
la Academia Română

DIN PRESA INTERNAȚIONALĂ ALEXANDR SOLJENIȚÂN despre "Războiul pentru supraviețuire"

- Fragmente dintr-o prelegere susținută la Academia Internațională de Filosofie din Liechtenstein, apărută în publicația poloneză "Polityka" nr. 40/1993 -

Progresul este perceput ca o rază, ca un simplu vector, dar s-a constatat că el este un zig-zag dificil, neregulat. El ne-a condus din nou la aceleași adevăruri cunoscute din vremuri neștiute. Numai că străbunii nu erau atât de deznădăcinați, de sleiți de putere precum oamenii de astăzi. Am pierdut armonia în care am fost procreați, armonia dintre natura noastră spirituală și cea fizică. Am pierdut și acea limpezime spirituală în care noțiunea de bine și de rău nu erau luate în derădere și lipsite de sens prin duplicitatea spirituală ridicată la rang de principiu.

Pentru noi toți cea de a două jumătate a secolului al XX-lea a fost marcată de pericolul nuclear care a întrecut orice imaginație. Acest pericol a pus în umbră ca niciodată până acum orice greutăți ale vieții. Tot restul părea nimic: în fața noastră se află pieirea, deci trăiește cum vrei. Or, acest mare pericol a frânat dezvoltarea spiritului omului și întrebarea conștientă despre sensul vieții. Este un paradox că pericolul a dat totuși pentru un anumit timp societății occidentale un

anumit sens unificator de a trăi: înarmarea și riposta la sfidarea de moarte a comunismului.

Acum, la finele secolului al XX-lea, s-a produs pentru numeroși compatrioți de-ai mei un eveniment surprinzător, la care Vestul se aștepta: comunismul s-a prăbușit datorită incapacității lui și procesului de dezintegrare de mult timp început. Și ce s-a întâmplat? Lumea a trăit un scurt moment de bucurie. Bucuria a trecut și pe Pământ nu este liniște mai mare, se aprind mai des incendiile, se aud explozii, împușcături și nici ONU nu a reușit să controleze situația. În plus, comunismul nu este deloc terminat pe teritoriul vechii Uniuni Sovietice.

"Războiul rece" a trecut, dar problemele contemporaneității se dovedesc a fi mult mai complicate decât pe fundalul politic bidimensional de până acum. Cu atât mai clar apar criza de mult apărută, criza sensului vieții, deșertul spiritual adâncit în epoca nucleară. În epoca echilibrului, atomul asigura aparent o stabilitate pe termen scurt a existenței, dar acum întrebările vechi și insistente apar și mai drastic. Încotro ne îndreptăm?

În secolul nostru, comportamentul etic al omului nu s-a îmbunătățit deloc. Cultura este în declin, viața spirituală s-a anemiata. De ce ar

trebui să sperăm că secolul al XXI-lea, care în plus este suprasaturat de armament sofisticat, ar trebui să fie mai simpatice?

Occidentul, fie și datorită presiunii crescânde a refugiaților asupra tinerilor granițelor europene, se consideră tot mai mult o fortăreață: în ea se trăiește încă bine, însă fortăreața este asediată. Dar în viitor? Datorită crizei ecologice tot mai mari zonele climatice se pot schimba, poate lipsi tot mai mult apa potabilă, ceea ce poate duce la conflicte acerbe pentru teritorii, la războaie pentru supraviețuire. În această situație, în fața Vestului apare sarcina menținerii unui echilibru greu: pe de o parte, acceptarea totală a pluralismului valoros al culturilor din lume și căutarea soluțiilor sociale; pe de altă parte, păstrarea valorilor proprii, dobândite cu atâta dificultate, a stabilității istorice, protejată de dreptul vieții, care oferă fiecăruia independență și spațiu de autorealizare.

Dacă nu ne vom obișnui ca aspirațiilor și nevoilor noastre să le trasăm limite clare, iar interesele noastre să le supunem unor criterii, atunci omenirea va fi disecată. Se vor dezveli laturile cele mai negative ale naturii umane. Or, limitarea, în condițiile unei realități tot mai complicate, este singura cale reală a salvării - pentru noi toți. Progresul? Doar un singur lucru este important - suma progreselor spirituale ale fiecărui individ. Gradul de autoperfecționare pe calea vieții.

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

VASILE GOLDIȘ și sociologia națiunii

Om politic sau "de acțiune", Vasile Goldiș s-a impus în istoria culturii și științei românești și ca un veritabil creator al unei concepții proprii despre

societate, elaborând formula teoretică sociologică originală a unei probleme sociologice practice: problema naționalităților.

Societatea și legea evoluției sociale

Încă într-un studiu de finerețe: "Pesimismul lui Eminescu", V. Goldiș identifică trăsăturile caracteristice fundamentale ale secolelor XVII, XVIII și XIX: deviza secolului al XVII-lea a fost "rațiunea teoretică" (credința generalizată în ideea că prin rațiune putem cunoaște lumea); secolul al XVIII-lea a fost dominat de rațiune ca "praxă" (rațiunea ne învață cum să fim fericiți); secolul al XIX-lea este secolul "reacțiunii la optimismul fără margini al secolului al XVIII-lea" și "secolul naționalităților" (respectiv, secolul în care apare pentru prima dată o asemenea problemă inedită).

Pentru V. Goldiș, fericirea individului a fost o veritabilă obsesie. Urzind modalitățile în care un asemenea obiectiv ar putea fi realizat, V. Goldiș a descoperit repede că el nu poate fi asigurat decât în societate. Așa a ajuns Goldiș să se preocupe atent de asemenea probleme teoretice: Ce este societatea? Care este idealul social? Care sunt legile devenirii sociale? Dar sensul acestei devenirii? - probleme veritabil și esențiale sociologice.

În ceea ce privește societatea, el a înțeles repede că ea este în esență asocierea, adică potențarea ființei umane creatoare sau producătoare, care se constituie în veritabilul ideal social. Idealul social, general-umanitar nu valorează însă nimic, dacă nu rămânem în domeniul "științei pozitive a societății", care ne spune că "omul este o ființă socială, care nu se poate realiza decât în procesul desăvârșirii societății"; acest proces este guvernat de "legea vieții", adică de legea evoluției sociale, prin care se produce "seria infinită a formațiunilor sociale", datorită interacțiunilor raporturilor dintre om și natură, om și om, om și absolut. Rezultatul acestei interacțiuni va trebui să fie "civilizația umană", al cărei criteriu este "măsura în care aceste raporturi îndeplinesc misiunea de a apropia pe om de scopul lui suprem: armonia dintre «cultura materială» (raportul om - natură), «armonia socială» (raporturile dintre om și om) și cea «morală» (om - absolut).

Statul și națiunea

Construcția socială cea mai rezistentă, apărută în procesul devenirii sociale, este statul, ale cărui componente sunt: "Țara" ("Cu situația ei geografică, cu condițiile ei climatice, cu toate posibilitățile ei economice") și "poporul" (cu toate aptitudinile sale, cu energiile sale, cu întreg sufletul său).

Pornind de la aceste premise, V. Goldiș elaborează o solidă teorie sociologică a statului, ale cărei coordonate fundamentale sunt:

● Țara și poporul, trupul și sufletul, reprezintă "omul social întruchipat în stat". De aceea, statul nu-și poate înstrăina țara și poporul, nu are "drept de proprietate" asupra lor, ci numai datoria de a realiza

"țara, ideal spre care râvnește orice popor", adică "țara unde statul poate să trăiască exclusiv prin sine, de la sine și pentru sine".

● Statul, pe de altă parte, este organismul social "actual", care are un conținut istoric, ce se suprapune peste cel "natural". Aceasta, deoarece, statul reprezintă "individualitatea biologică a poporului", dar atunci când acesta este în stare să facă fericită "căsătoria dintre popor și țară", înseamnă că el satisface legile fundamentale ale cerințelor naturale ale vieții sale: conservarea, adaptarea și asimilarea.

● Când ajunge într-o asemenea situație, el își depășește propria sa condiție "biologică", transformând instinctul conservării sale, ca specie etnică, în conștiința națională, iar individualitatea biologică, în individualitate politică.

● Abia în statul politic poate fi fundamentată rațiunea ca "praxă", întrucât el nu mai reprezintă doar o "țară" și un "popor", ci "el este și munca ce o săvârșește poporul în țara sa, este societatea care se produce prin această muncă și în urmă este cultura, prin care statul contribuie la civilizațiunea umană".

● Ca organism politic, statul este și economic și social și cultural, adică rezultatul legii interacțiunii celor trei raporturi fundamentale în care se plasează omul ca ființă socială și numai în această situație el este în măsură să impună definitiv "ideea naționalității" cu "rațiunea practică", "idealismul în sensul curat al cuvântului" cu materialismul ca activitate practică a oamenilor.

● Toate realitățile concret-istorice desemnate de aceste noțiuni, ca și ele însele, pot fi "impăcate", "armonizate", numai dacă vom privi națiunea ca "o celulă a civilizației și a culturii, amândouă îmbinate, ca sinteza posibilităților de progres uman... Omenirea fără națiuni ar fi universul fără constelațiuni solare, haosul primordial al ființei".

● Națiunea, deci, reprezintă o sinteză a rezultatelor interacțiunii dintre om-natură (adică a exploatații "rezonabile" a naturii de către om), iar pe de altă parte, un produs al unei "voințe colective germinate de miraculosul sentimental al solidarității".

● În consecință, explicația sociologică a națiunii trebuie să pornească de la analiza istoriei ca "alternarea diferitelor forme de producțiune și distribuie a mărfurilor", căci numai așa se poate ajunge la afirmarea națiunii prin "intensitatea conștiinței sale", care se măsoară cu termometrul sentimentului de solidaritate a unității.

● Numai pe această bază (materialistă) este posibil să se demonstreze în ce constă problema naționalităților și să se stabilească modalitățile cele mai adecvate pentru rezolvarea ei: "Până când bazele vieții economice n-au impus soluționarea problemei naționalităților, nici măcar n-a existat o astfel de problemă, iar când va fi soluționată corespunzător intereselor economice, atunci din nou nu va mai exista o problemă a naționalităților".

Națiunea și naționalitățile

De pe aceste poziții teoretice generale a analizat V. Goldiș ansamblul problematicii naționalităților (geneza, natura, evoluția și modalitățile de soluționare a ei) și a încercat să o abordeze în planul acțiunii social-politice, practice. Coordonatele generale ale demersului pot fi sintetizate astfel:

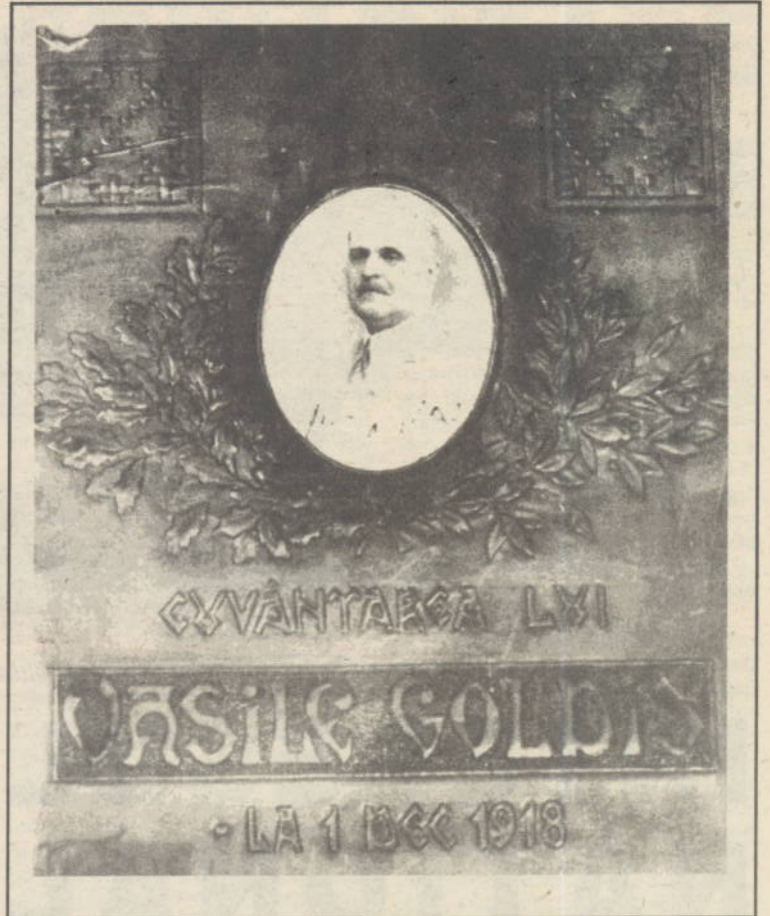
● În societate, dimensiunea de bază o constituie relațiile dintre om-natură, dar viața socială nu se reduce la acestea, ea cuprinzând și "cultura socială" (relațiile dintre om-om) și "cultura morală" (relațiile dintre om-absolut); când expresia socială a relațiilor economice și fundamentale vieții morale sunt unitare sau solidare, societatea se manifestă ca națiune; când unitatea este spartă (interesele economice devin divergente, iar cultura morală nu asigură desăvârșirea oamenilor, ca oameni), apare problema naționalităților.

● În această situație, statul nu mai trăiește "prin sine", ci prin exploatare, civilizația este falsă, cultura nu mai oferă oamenilor orientări raționale de valoare, ci devine ea însăși un instrument de dominație și asuprire: opinia publică este mistificată, viața politică regresează la formele barbare ale feudalismului conservator, antidemocratic, obstrucționând toate canalele "gestiunii libertății".

● Ca o consecință, idealismul în sensul cel mai curat al cuvântului nu este "idealismul creștinesc", ci "subordonarea desăvârșită a intereselor individuale, intereselor obștei"; nu mai prin acest idealism... pot deveni popoarele mari și puternice și bogate, când apoi, bineînțeles și indivizii care alcătuiesc popoarele sunt mari, puternici și bogăți".

● Deci, națiunea nu reprezintă o societate viabilă decât dacă "fericește poporul": adică, dacă se constituie într-o unitate organică în care fiecare beneficiază de rezultatele muncii sale, "pe măsura muncii sale", după cum, binele propriu, individual, nu poate fi realizat decât ca bine al poporului.

● Realizarea scopului naționalităților poate fi considerată ca fapt împlinit dacă și numai dacă națiunea asigură tuturor membrilor săi "tripla cultură", prin care aceștia se

definesc ca ființe sociale: economică, materială și morală; mijlocul prin intermediul căruia un asemenea obiectiv ar putea fi împlinit îl reprezintă cooperarea, una din cele mai noi "invenții" din "istoria civilizației umane".

Utilizând în analiza istorico-sociologică concretă o asemenea concepție teoretică și metodologică, V. Goldiș a fost primul care a operat o distincție clară, la noi, între naționalitate și națiune. Pentru el, naționalitatea este: ● "O colectivitate a caracterelor survenită prin intensitatea destinului unui număr de oameni care trăiesc în același loc"; ● ea nu este "un obiect, ci o însușire"; ● ea este "un produs natural, survenit în mod evolutiv". Națiunea, în schimb, are trei sensuri distincte: ● politic (cetățenii unui stat indiferent de naționalitate); ● etnic (indivizi care aparțin aceleiași naționalități, indiferent de cetățenia lor); juridic (cetățenii care nu au drept de acțiune politică într-un stat).

Legătura dintre naționalitate și națiune rezidă în descendența, limba, teritoriul și, mai presus de toate, "comunitatea destinului economic", care sunt condițiile formării națiunii, în sensul că aceasta este "rezultatul luptei duse împotriva naturii de către oamenii care trăiesc în același loc, iar caracterul național rezultă din faptul că comunitatea de destine cu toți ceilalți membri ai națiunii determină direcția voinței fiecărui membru al ei în parte".

În consecință, problema naționalităților nu se pune decât în cadrul unei națiuni, iar termenii ei definitorii nu sunt pur și simplu etnici (problema naționalităților nu este dată de compoziția etnică a unei țări), ci economici și politici. Astfel, atâta vreme cât raporturile dintr-o societate se stabilesc numai între clase, problema socială nu este națională. Într-o societate în care statul se întemeiază pe instituția "stărilor", iar forma de producție socială este

"economia familială primitivă", nu există o problemă a naționalităților, deoarece naționalitatea ca atare nu are nici o semnificație politică sau economică. Extinderea producției de mărfuri, industrializarea, constituirea unor noi clase sociale de sine stătătoare au spart "unitatea" artificial constituită de economia primitivă (feudală) și de statul "stărilor" și au permis manifestarea, pe lângă raporturile dintre clase, și a raporturilor naționale.

Ceea ce era, în ideologia liberală brătienesă, o lozincă de clasă, devine la Goldiș o deviză națională. "Prin noi înșine" semnifică, în concepția lui sociologică, faptul că "existența unui popor nu se discută, ci se afirmă. Se afirmă prin munca sa națională, prin manifestarea firii sale etnice, pe toate terenurile vieții omenești". Gânditorii consumați în ale științelor sociologice - arată Goldiș - demonstrează necesitatea unor alcătuirii sociale în care condițiile de existență materială a individului se vor în raport direct cu munca ce o prestează fiecare individ în interesul obștei". Dar, o asemenea "alcătuire socială" nu poate rezulta decât din "organismul național", din lupta economică și politică a poporului.

Prin toate acestea, concepția sociologului Vasile Goldiș se întâlnește, peste decenii de luptă a poporului nostru pentru emanciparea socială și națională, cu vocația sociologică a ideologiei democrat-revoluționare a lui N. Bălcescu și a generației de la 1848, care au elaborat, în sociologia românească, raționalitatea practico-revoluționară a schimbării sociale, ca mișcare internă a națiunii spre "civilizația umană", adică spre o societate liberă, cristalizată într-un stat al democrației naționale, capabil să valorifice energiile întregului popor.

■ Prof. dr. Ștefan COSTEA

REVISTA
OPINIA
națională

TIPOGRAFIA **FED**

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Nicoleta ANGHEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon 675.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 600 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat postal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația "România de Măine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B.. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista "OPINIA NAȚIONALĂ" se află înscrisă în Catalogul de presă "RODIPET" la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin "RODIPET" S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr.1, sect. 1 București - România.